

Mitmekeelsus ja -kultuurilises haridusasutuses

KOOLITUS HARJUMAA
HARIDUSJUHTIDELE

12.05.2022

SANDRA JÄRV

LAURA KIRSS

Tänane plaan

Saame tuttavaks

Arutleme ja vahetame teavet, kuidas
toetada muu kodukeelega õpilast

14.00 kohvipaus

Arutleme edasi

15.00 maja ringkäik

KULTUUR

(EMA)KEEL

Kultuur ja õppimine!?

1. Kas kultuur mõjutab õppimist?
2. Kui jah, siis kuidas?
3. Kas kultuur mõjutab õpetamist?
4. Kui jah, siis kuidas?
5. Kas ja miks on õppija kultuuri arvestamine õppeprotsessis oluline?

Hofstede kultuuridimensioonid

<https://sisu.ut.ee/kultuuridkoolis/hofstede>

Hollandi kultuuriuurija Geert Hofstede kirjeldab kultuuridevahelisi erinevusi kuue mõõtme abil, mis seletavad ära ligi poole kultuuridevahelistest erinevustest.

Siin vaatleme, kuidas Geert Hofstede kultuuridimensioonid võivad peegelduda hariduses. Allikana on kasutatud Geert Hofstede, Gert Jan Hofstede ja Michael Minkovi (Mc Graw Hill, 2010) kogumikku *Cultures and Organizations*.

G. Hofstede kultuuridimensioonid ja nende peegeldus hariduses:

I. Individualism/ kollektivism – rühma või indiviidi reeglite eelistamine	II. Võimudistants – millises ulatuses ühiskonnas aktsepteeritakse hierarhiad ja sotsiaalset ebavõrdsust
III. Ebakindluse vältimine – ebamäärasuse pelgamine ja vajadus formaalsete reeglite järele	IV. Maskuliinsus/ feminiinsus – karjäär, saavutustele orienteeritus vs elukvaliteet, suhted, toetus
V. Ajaline orientatsioon – huvi ja orienteeritus tänasele päevale või kaugemale tulevikule	VI. Leebus/ nõudlikkus (hariduse kontekstis arendamisel)

Hofstede kultuuridimensioone ei saa võtta kui „kullastandardit“ või absoluutset tõde erinevate väärtushinnangute tõlgendamisel, pigem on see üks vahend ja võimalus navigeerida kultuuripaljuses.

Õpetajale, kelle klassi tuleb teisest kultuuriruumis õpilane, on abistav Hofstede kultuuridimensioonide indeksite võrdlus, vt <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/> Seda võrdlust on soovituslik kasutada kultuuride õppimiseks ja tõlgendamiseks, mitte käitumise ennustamiseks. Vastasel juhul suurendab see valitsevaid eelarvamusi ja stereotüüpe.

Estonia ×

Greece ×

Ukraine* ×

<https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>

Milline on minu enda
asutus?

DIAGNOOSI PALUN ÄRA

Muu kodukeelega õppija liitumine kooliga

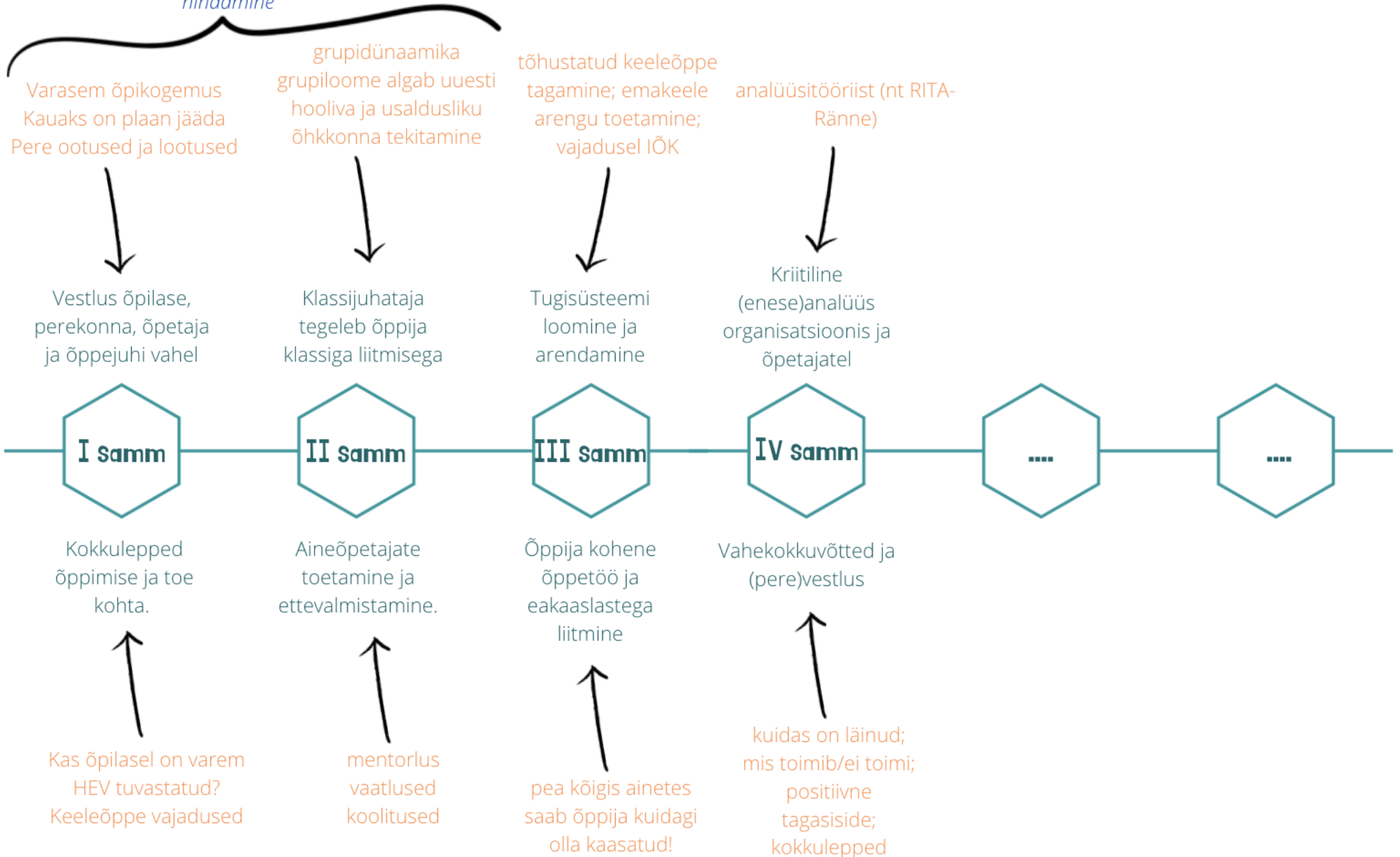
Milline on sinu haridusasutuses praegune praktika?

Joonista ajajoon: liitumine -

Õpilane tuleb kooli ja mis siis saab?

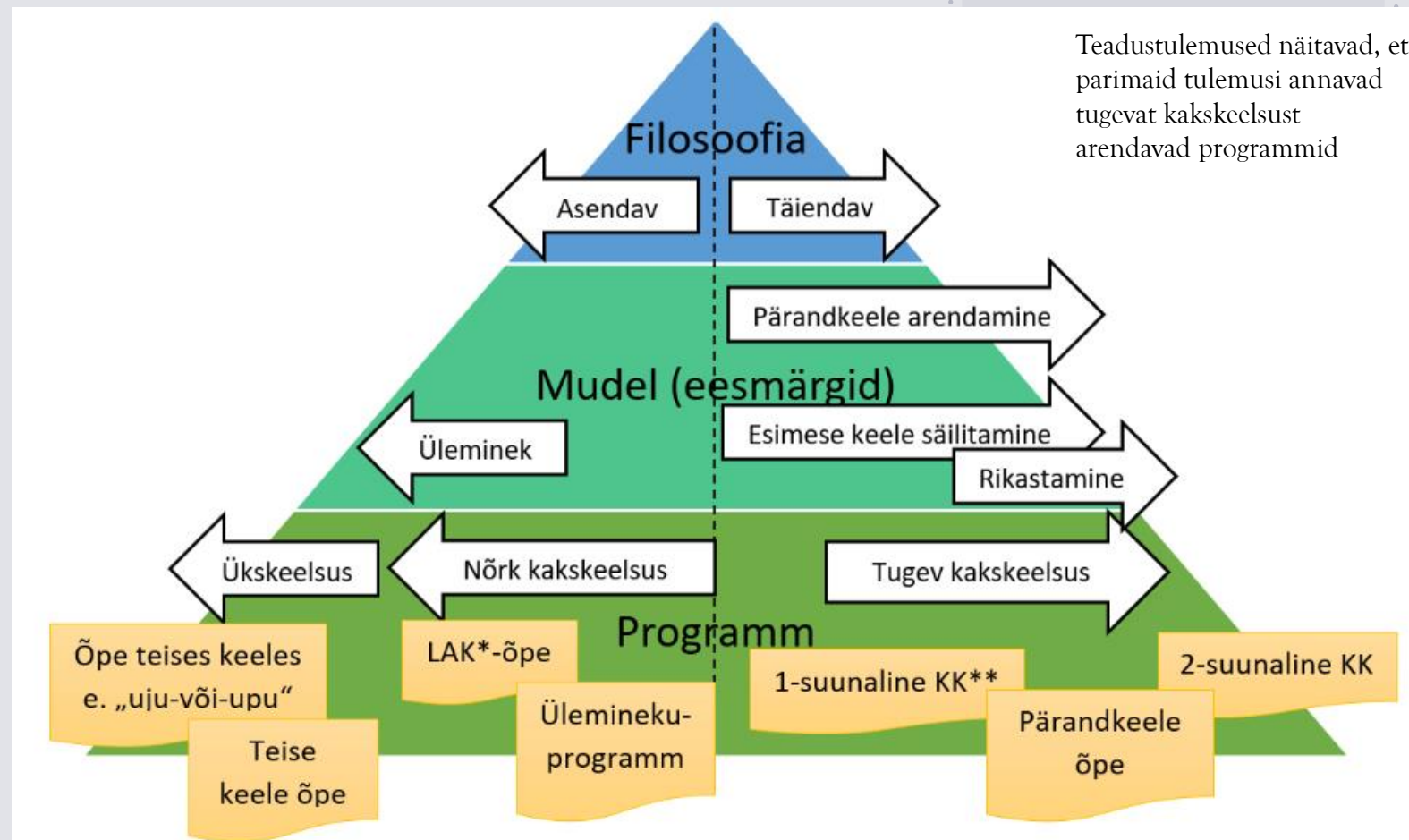
kooli ligipääsetavuse
hindamine

Olulised põhimõtted koolikorralduses ja õpetamises muukeelse õpilase puhul

- Iga õppija väärtustamine sellisena nagu ta on, st õpilane on õpilane sh muukeelne \neq probleem
- Eesti keel teise keelena toetamine: õpiabitunnid, individuaalne õppekava
- Kindlasti sotsialiseerumise toetamine eakohaselt, st õpib omaealistega kohe koos lihtsamaid aineid
- Õppeaineid on võimalik hakata omandama samal ajal kui keelt alles omandatakse
- Iga õpetaja on koolis samaaegselt ka keeleõpetaja >> eelkõige mõtteviisi küsimus, samas eeldab koordineerimist ja koostööd
- Tõlkimise vältimine, aga okei kasutada, kui on hädavajalik arusaamise toetamiseks ja/või emotsionaalseks kaasamiseks
- Igal õppijal on õigus emakeelele, kool ei tohi keelata kodus kasutada emakeelt ega suruda peale teise kasutamist kodus

Erinevad lähenemised mitmekeelsele haridusele

Joonis 3. Kakskeelse hariduse arendamise põhiteljed (May, 2017)

* LAK-õpe = lõimitud aine- ja keeleõpe; **KK = keelekümblus

Haridusasutuse roll eesti keele oskuse toetamisel

(Hallap, 2008)

- Kust ja miks tuleb õpilane eestikeelsesse haridusasutusse?
Nt vaba või pealesunnitud valik, lühi- või pikaajaline viibimine Eestis?
- Millised on lapsevanemate ootused?
Nt eesti k suhtluskeelena või mõtlemiskeelena? Eesti kultuuriga tutvumine või pigem omaksvõtt?
- Mis keeles jätkub haridustee?
Eesti keeles, vene keeles, mõnes muus keeles (välismaal)? Keelekümbluses?

Keele omandamine ja ka õppimine on ...

- ... keelesüsteemi konstrueerimine ümbritsevast keelekeskkonnast tuleva sisendi alusel
- Iga inimene konstrueerib oma keele ise:
Igaühe individuaalne võimekus keele omandamiseks (kuidas meie aju töötab)
+
Keskkond, kust tuleb sisend – kõne, sõnad, koos keelevahendid, reeglid

Sisendi tähtsus keele omandamisel: kvaliteet tähtsam kvantiteedist

- Kvaliteetset sisendit saavad anda peamiselt need, kes räägivad keelt emakeelena (korrektsus, mitmekesisus, komplekssus)
- Kokkupuude erinevate inimestega – õpitavat keelt peaks lapsega rääkima mitmed inimesed
- Sisendi vastavus lapse keeleoskuse tasemele
- Õpetaja kui võtmeisik sisendi reguleerimisel – kui õpilane ei saa midagi aru, mis talle öeldakse, ei saa ta ka midagi õppida

Keele arengu etapid (Hallap, 2008; Argus jt 2021)

- **Vaikiv periood:** laps ei räägi, kuulab/jälgib ja võib kasutada mittekõnelisi vahendeid (osutab, näitab) >> toimub andmete kogumine oma keelesüsteemi loomiseks
Õpetaja võiks kasutada siin kohandatud kõnet: aeglasem ja selge kõne, rõhutades olulisi sõnu, kasutades lihtsaid ütlusi
Kestus paarist nädalast mitme kuuni
- **Varane kõne:** holofraaside kasutamine e. tervikütlused (*käsi pesema*) + 1-3sõnalised ütlused (tavaliselt ilma tegusõnata)
Õpetaja saab toetada läbi tagasiside (a la L: *Ma ei saa süüa puder. Õ: Kas sa ei saa putru süüa?*)
Otseselt ei ole vaja vigadele tähelepanu osutada.
- **Kõne teke:** Omandatud teatud hulk sõnavara, millest ise kombineeritakse juba lauseid
- **Kesktaseme soravus:** kasutavad juba keerulisemaid konstruktsioone ja sõnavara
- **Täielik omandamine** (kestab ilmselt pidevalt edasi)

Suhtluskeelee vs mõtlemiskeele tase

- ♦ Suhtluskeelee tase

kujuneb 6 kuu – 2 a jooksul, toimetulek igapäevasuhtlusega, mõistmist toetab suhtluskontekst (räägitakse sellest, mida vaadatakse, mitteverbaalse suhtluse olulisus)

- ♦ Mõtlemiskeele tase

kujuneb 4-5a jooksul, dekontekstualiseeritud keelekasutus, kirjalik kõne, keele kasutamine õppimisel ja keerulistes mõtlemist nõudvates olukordades

Keeletundliku õpetaja kompetentsiraamistik

(Lucas & Villegas, 2010)

Hoiakud ja uskumused

Sotsiolingvistiline teadlikkus

Keelelise mitmekeelsuse väärtustamine

Muukeelsete õppijate pidev toetamine

Teadmised ja oskused

Muukeelsete õpilaste tundmaõppimine

Oskus analüüsida, millist keeleoskust nõuab õpitav sisu (eeldab lingvistikateadmisi)

Teise keele õppe põhimõtete rakendamine

Asjakohane juhendamine ja tugi: õpetamine lähima arengu tsoonis

Kultuur ja õppimine!

- Mitmekesisele klassiruumile mõeldes nimetavad õpetajad küll kultuuri kui olulise aspekti, kuid õpet planeerides jääb kultuur tagaplaanile.
- Kultuur on sotsiaalne konstruktsioon ja igal õppijal on vähemalt kolm: kodu, kool, kaaslased. Käitumine ja keelekasutus muutub sõltuvalt sellest, millises “kultuuris” viibitakse.
 - *Kultuuri alla käib mh: rass, sotsiaalmajanduslik taust, emakeel jpm.*
- N-ö koodivahetus ei ole õpilase jaoks lihtne.

Kultuur ja õppimine!

4 peamist valdkonda, mis mõjutavad õppija edenemist ning **võivad olla** seotud õppija kultuurilise taustaga:

- ♦ kuulamine ja rääkimine
- ♦ mõtlemine
- ♦ lugemine
- ♦ kirjutamine

Kultuuritundlik õpetamine

... asetab õppeprotsessi keskele õppija ning tema akadeemilise edu.

... on teadlik õppijate kultuuripärandiga arvestamine igas ainetunnis. See väljendub materjalides, tõstatatud teemades ja nende käsitusviisis, näitlikustamises ning kasutatavates tööviisides (kaasav, koostöine, arvestav).

ALUSTAMINE

Kriitiline (ja pidev) eneseanalüüs

Kultuuritundlikuks õpetajaks kasvatakse ja esimene samm on iseenda kultuurilise tausta tundma õppimine.

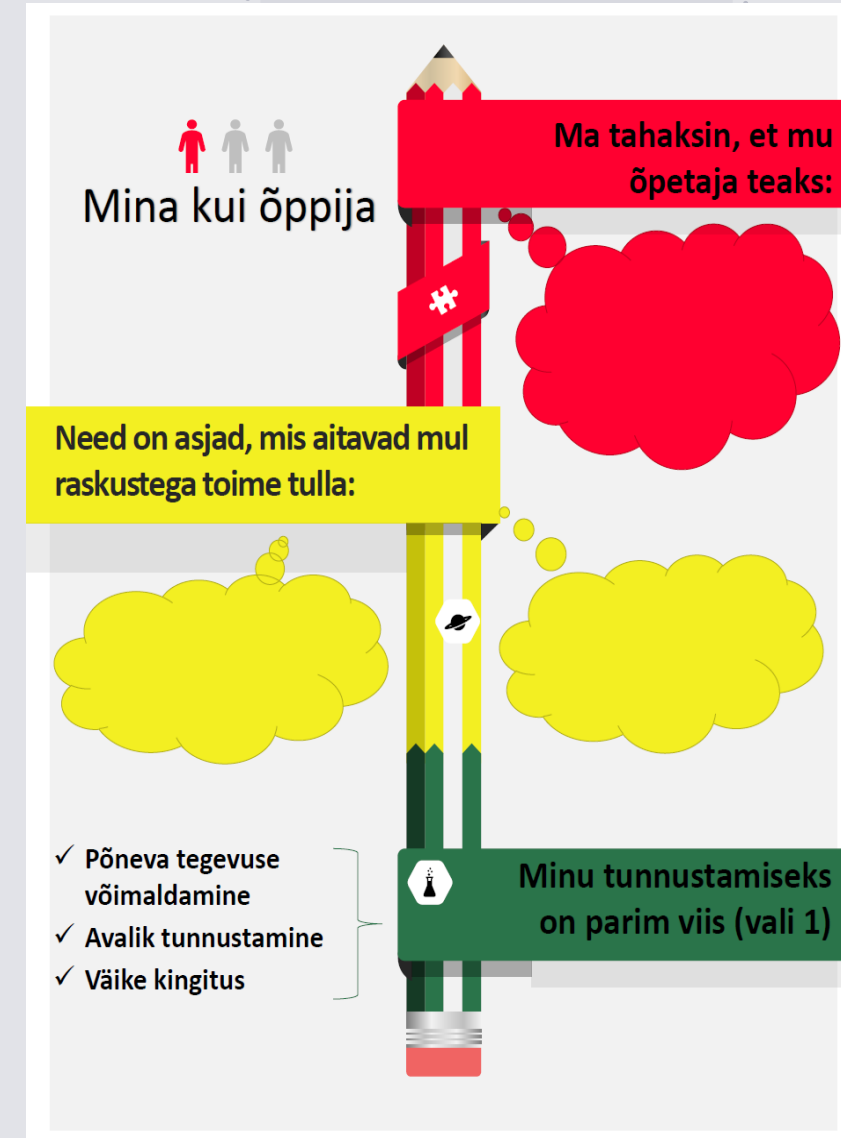
Näiteks “Kultuuriline autobiograafia”, teineteise vaatlemised ja tagasisidestamine, oma **varjatud ärritajate** leidmine.

Loo sügav suhe õppijatega

Õpilase hobid, huvid, kodune elu, perekond ja kogukond, varasem õpikogemus.

Õpilane õpib vaid siis, kui ta tunneb end turvaliselt! Turvaliselt saab tunda end vaid inimesega, keda sa tunnend.

Iseenda avamine õppijatele – haavatavus, enda kui inimese tutvustamine.

ÕPPETÖÖ PLANEERIMINE

Keskendu õppija sotsiaalsele kontekstile

Meetodite asemel alusta õppija sotsiaalse konteksti mõtestamisest. Kuidas õppija on harjunud õppima? Mida ta vajab, et õpitava sisu päriselt mõista? Milliseid näiteid toon, mis tähenduslikud kõigile, mitte vaid mulle?

Arvesta õppija koolivälise reaalsusega!

Sea kõrged ootused kõikidele õppijatele

Diferentseerimine ei ole lihtsustamine, vaid vajaduspõhine õppetegevuse/-sisu muutmine.

Õppija õpib vastavalt tajutud ootusele, seega sea adekvaatsed, aga siiski kõrged ootused.

Vähene keeleoskus ei tähenda ilmtingimata seda, et õppija ei ole võimeline eakaastastega võrdsel kiirusel ainealaselt edenema!

ÕPPETÖÖ LÄBIVIIMINE

Analüüsi õpikeskkonda ja mida see kommuniqueerib

Füüsiline, sotsiaalne ja emotsionaalne õpikeskkond peab edendama õppija subjektiivset heaolu.

Keskkond annab alati edasi sõnumi – küsimus on, millise? Väärtuspõhine keskkonnaloome võimaldab luua keskkonda selliselt, et see, mida kommuniqueeritakse, läheb kokku organisatsiooni väärtustega ning hoiab nii õppijat kui õpetajat.

Mitmekesista hindamisviise

Hindamisviis peab võimaldama õppijal oma teadmisi ja oskusi demonstreerida.

Analüüsi, mis on sinu hindamise eesmärk, mida soovid teada saada. Vali hindamisviis vastavalt sellele ja õppija vajadustele, võimetele.

Leia, kuidas võimaldada õppijal tunda end asjatundlikuna ning ära pelga õppija emakeele lubamist.

Õppija on iseenda parim ekspert, seega kaasa ta hindamisviisi valikusse!

Hinne ja hinnang kannavad endas alati emotsionaalset sõnumit, seega uuri, millised on konkreetses peres suhted hindamisega.

Üht ei ole ilma teiseta!

- ! Keskendumine vaid ühele muudab õppimise ühekülgseks ning õppija areng ei ole terviklikult toetatud.

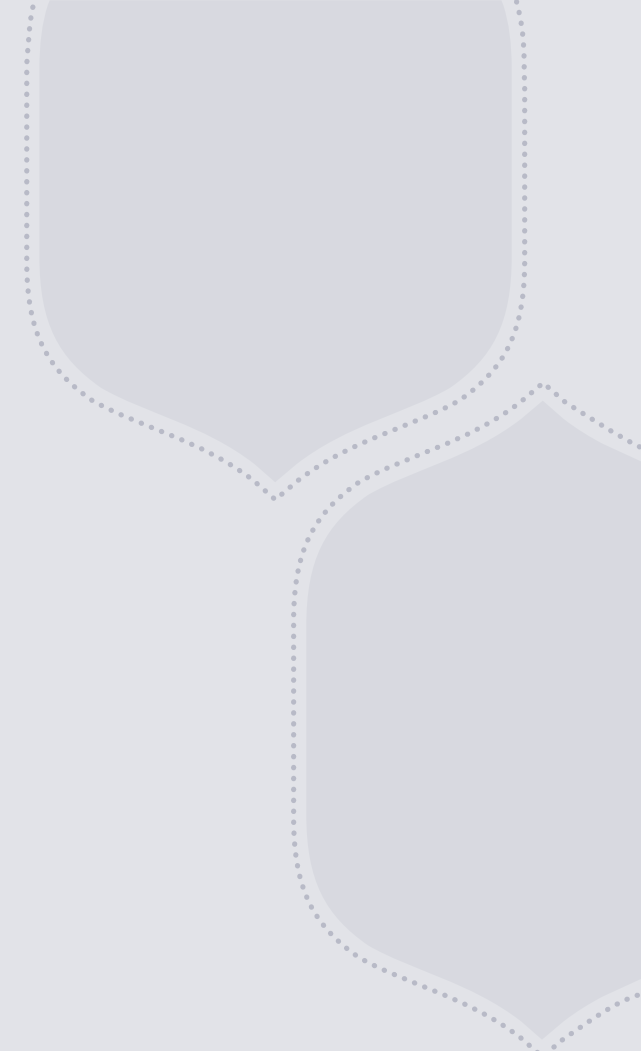
Aitäh!

LAURA KIRSS

SANDRA JÄRV

Laura.kirss@ut.ee

Sandra.jarv@ut.ee

Allika ja kasulikku lugemist

- Argus, R., Rütmaa, T., Verschik, A., Baird, P. (2021). Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamismeetoditest. Kirjandusülevaade. Haridus- ja Teadusministeerium, Tallinna Ülikool. https://www.hm.ee/sites/default/files/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade_0.pdf
- Aronson, B., & Laughter, J. (2016). The Theory and Practice of Culturally Relevant Education. *Review of Educational Research*, 86(1), 163.
- Banks, J. A. & Ambrosio, J. (...). *Multicultural education*. <https://education.stateuniversity.com/pages/2252/Multicultural-Education.html>
- Berry-Jones, A. (2011). *Effecting Change: Intervention for Culturally and Linguistically Diverse Learners*.
- Berry-Jones, A. (2018). *Cultural Relevance and Academic Equity in the Age of ESSA*. <https://home.edweb.net/webinar/differentiate20180322/>
- Dale, L., Wibo, v.d. E., Tanner, R. (2011) LAK-õppest õpetajale. OÜ Atlex. <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/12/LAK-%C3%B5ppest-%C3%B5petajale.pdf>
- Dickinson, O. (2021). *Challenging gender stereotypes: a whole school approach*. <https://my.optimus-education.com/challenging-gender-stereotypes-whole-school-approach>
- Hammond, Z. (2015). *Culturally Responsive Teaching and the Brain. Promoting Authentic Engagement and Rigor Among Culturally and Linguistically Diverse Students*. California: Corwin A SAGE Company.
- Gay, G. (2000). *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Gay, G. (2010). *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice. Second Edition*. New York: Teachers College Press.
- <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>
- Muldma, M., Nõmm, J. Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas. SA Archimedes. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40601/Archimedes_opikeskkond.pdf
- Kebbinau, M., Aja, U. Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises keskkonnas: keelekümblusprogrammi näitel. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40602/Archimedes_keelekumblusprogramm.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kirss, L. (2019). Missugused tegurid mõjutavad mitmekeelse hariduse toimimist ning seostuvad edukusega? Tartu Ülikool. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/mitmekeelse_hariduse_toimimine_ja_edukus_10.pdf
- Kitsnik, M. Eesti keele kui teise keele õppematerjalide koostamise ja hindamise juhend. Tartu Ülikool. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/oppem_koostamise_juhend.pdf. Lisaks samas ka teemakokkuvõte, kus taustalugemist https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/oppematerjalide_koostamine_teemakokkuvote.pdf
- Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M.-J., Võlli, K., Asser, H., Kärema, T., (2010) Lõimitud aine- ja keeleõpe. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/14242>
- Padrik, M., Hallap, M., Mitmekeelne erivajadusega õpilane koolis. Tartu Ülikool. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/kasiraamat_mitmekeelne_erivajadusega_opilane_koolis.pdf
- Rääsk, M., Rääsk, E., Järv, S., Kirss, L., Palgimõmm, K., Pedaste, M., Ühtse Eesti kooli mudeli väljaarendamine Eestis. Tartu Ülikool. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_koolimudelid_2.pdf
- Veide, E. LAK-õpet toetavad metoodilised võtted õpetajale. SA Innove. <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/12/LAK-o%CC%83pet-toetavad-metoodilised-vo%CC%83tted-o%CC%83petajale.pdf>